

koto in mokroto, da more kaliti in da rastline morejo precej potrebni živež dobiti. Iz tega sledi, da je globočina setve odvisna od toplote in mokrote, kakoršne rastlina potrebuje; vendar se ne sme nikdar pregloboko sejati, ker se lahko zgodi, da zrnje ne more kaliti, ali pa prav slabo; potem je tudi rastlina in pridelek slab. Tudi preplitvo sejati ni dobro, ker se pri ugodnem vremenu rastline prehitro razraščajo, pri suši pa zopet lahko kal zaostane. V obče naj se tem globokeje seje, čem večje je seme, čem bolj trdna je njegova lupina, čem bolj rahla in suha je zemlja, in čem topleje in bolj suho je podnebje in vreme.

Seje naj se tem plitveje, čem manjše je seme, čem bolj je zemlja vlažna in čem mokrejši je podnebje in veter.

Zatoraj razločujemo globoko, srednjo in plitvo setev.

Setev je globoka, ako se seme 3 do 4 palce globoko vseje. Ta setev je posebno za sočivje.

Srednja setev je, kedar se seme poldrugi do poltretji palec na debelo z zemljo pokrije. Ta setev je posebno za žitna semena.

Plitva setev pa je, ako se seme samo pol palca globoko vseje, na pr. detelja, mak itd.

Nikdar toraj se ne sme v vsako zemljo in vsako seme enako globoko sejati, ker to je velika napaka pri poljedelstvu.

Slovensko slovstvo.

* Literatura vojaška v slovenskem jeziku se dosehal ni mōgla ponašati ne z eno knjižico, čeravno, kakor smo lani v našem listu dokazali, bil bi našim slovenskim vojakom poduk v maternem jeziku krvavo potreben. Zdaj pa nam je iz Celovca prišla prva knjiga te vrste, ki jo je na svetlo dal gosp. Andrej Komel, c. kr. nadporočnik (oberlajtenant) pri 7. pešpolku baron Maroičičevem v Celovcu, pod naslovom: „*Poljna (vojna) služba, raztrešeni red, nova puška, s 4 podobami*“. Dodan je tej knjižici tudi (in to je prav dobra misel) slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarček (besednjak), da se ustanovi terminologija v vojaštvu manj navadnih besed. — Knjižica uči vedenje vojaka na bojišču po najnovejših pravilih, ki veljajo v naši cesarski armadi. Pisatelj pa razklada vse v tako lahko umevnem jeziku v kratkih perijodah, da smo porok vsacemu vojaku, ki jo bode bral, da bode od konca do kraja vse dobro razumel. Še nas, ki nismo vojaki, je zanimivala knjižica, ki nam kaže pravo podobo vojske. Radostni čestitamo tedaj gospodu pisatelju, da je srečno premagal mnoge ovire, ki se stavijo prvemu takemu podvzetju na pot, in da je tako lepo rešil svoj nalog, hrabrim našim sinovom vojaškega stanú na korist. Kar se tiče imenoslovja, imeli bi radisem ter tje v drugem natisu kakošno besedo drugače izraženo; al to je le malenkost, o kateri govorimo na drugem mestu; v obče povdarjamo tudi tū svoje mnenje: naj na prid ložeje razumljivosti tudi v slovenskem jeziku ostanejo vse tehnične tuje (latinske, francoske, italijanske) besede, kakor so; vsaj jih tudi Nemci rabi; preveč čistiti jezik, ni mu na prid in tudi ni treba. Knjižica v lični obliki s 4 podobami se dobiva v Celovcu pri izdatelju samem po 36 krajc., tedaj prav po nizki ceni. Zdaj ko je gosp. Komelj spisal poduk sinom domačega polka, kako naj se kot dovršeni vojaki obnašajo na bojišču, izrazujemo mu od več strani razodeto željo, naj bi se kmalu lotil tudi one knjige, ki je to, kar je abc vojaškim novincem, namreč „*v a d b i n p r a v i l n i k*“ (Abrichtungs-Reglement). Tudi ta nam je silno potrebna, kajti kdor memogredé sliši pri vojaških

prvih vajah, kako sramotno častniki in podčastniki pačijo naš lep slovenski jezik, bode priznal živo potrebo takega poduka in dandanes temveč, ko so vojaški službi podvrženi tudi študentje viših šol, ki so se pravilno izučili slovenski jezik, pa morajo zdaj slišati, kako se naš materni jezik strašansko pači iz nevednostjo nekterih vojaških učencov. Če ima cesar pravico tirjati od svojih vojakov pokorščino in zvestobo, ima narod pravico tirjati od svojih sinov vojakov, da mu ne skrunijo jezika njegovega.

Mnogovrstne novice.

* *Vesuv*, ognjenik ali ognjobjuvna gora na Neapolitanskem, $1\frac{1}{4}$ milje od Neapolja, ki je leta 79. po Kristovem rojstvu s svojimi ognjenimi izmeti pokončal mesti Herkulanum in Pompeji, pozneje pa večkrat strašno škodo delal okolici bližnji in daljni, je letos ob novem letu spet začel pepel, pesek, žarečo žlindro (lava imenovano), iz sebe metati in s tem pokončavati v okolici bližnje in daljne vasi, ljudi in živino; najhuje pa je bilo zadnje dni preteklega meseca; pa se tudi dozdej ni še pomiril; kdor je le mogel, je bežal, da ga ni zajela ognjena reka. Če tudi Neapolj, kakor smo gori rekli, je blizu Vesuva, se je vendar valil 27. aprila tak dim iz Vesuva, da iz Neapolja niso gore videli. To vam je vrelo, bobnelo in grmelo v notranjstvu tega vulkana, dokler se ni žrelo odprlo in iz njega začelo visoko kviško in daleč okrog leteti, kar se je skuhalo v strašanskem notranjem ognji. Bliskalo se je iz ognjenika, gromelo strašno in žrjavica (rdeča žlindra) je kakor dež padala blizu do mest Salerna in Skafati-a, ki ste okoli 4 do 5 milj od Vesuva, ki je bil včasih ves od gori doli videti kakor goreča gora. Na več krajih poleg San Sebastiana je ognjena žlindra ležala 3 metre na debelo (to je po naše čez 9 čevljev). Vse je hitelo nesrečnim krajem na pomoč; tudi kralj sam je prišel. Tudi že proti Rezini in Portiči je drla lava; v Torredel-Grecco je potopila vzhodnje ležeče hiše. — *Vesuv*, 1650 čevljev visok, je zelo strma gora, da je težko jej do vrha priti, kjer je nekoliko planjave, ki pa je svojo nekdanjo podobo že zelo premenil, ker se mu vedno nova žrela odpirajo; večidel je gola, le sèm ter tje obraščena; na podnožji njenem pa vendar vkljub lavi rastejo sadnja drevesa in trta. Samo tukaj raste ono prežlahno vino, ki je znano pod imenom „*Lacrymae Christi*“ (Solze Kristove). Lava pa, ki jo meče ognjenik iz sebe, je razstoplina rudninska, ki se strdi v tako trd kamen, da ga rabijo za tlak, in se dá tako lepo brusiti, da delajo lepotiche iz njega. —

* O konjskem mesu kot živežu človeškem priobčuje prof. Heringov časnik v Stuttgartu zanimive zgodovinske črtice. Konjsko meso se je jedlo do 8. stoletja; prepoved kristijanom, ne jesti konjskega mesa, je bila dana zato, da se ločijo od poganov (ajdov), kakor so se judje ločili od kristijanov, da jim je prepovedano jesti svinjsko meso. Dandanes se ve da ni bilo treba več onega razločka kristijanov in poganov, ker v Evropi je poganstvo konec vzelo (le poslednja leta se spet nekako oživlja v „brezvercih“), zato so začeli ljudje uživati konjsko meso, ki je po krmi konjski gotovo bolj čedno kakor svinjsko.

V Kopenhagen-u na Danskem so leta 1808. odprli prvo konjsko mesnico; od tega časa koljejo kónj čedalje več; vsak konj ki so ga hoteli zaklati, je do l. 1870. moral od gosposke popred preiskavan in s posebnim znamenjem markiran biti; od leta 1870. ni te preiskave več treba, razen onih konj, katerih meso se vživa v jetnišnicah. Leta 1853. so povžili v Kopenhagen-u 246 kónj, leta 1869. pa že 1702. Cena konjskemu

mesu je bila od 6 do 12 šilingov funt, govejega pa 16 do 28 šilingov. Konji za mesnico so se prodajali od 15 do 60 nemških tolarjev (1 nemški tolar znaša 96 šilingov ali po naše 1 gold. 20 kr.).

V Berolinu so prvo konjsko mesnico odprli leta 1847. Lakota onega leta je ondašnjim mesnicam dala 3000 kónj; od leta 1853. do 1868. se je število za mesnice zaklanih kónj od 367 pomnožilo na 4026; koljejo se konji pod gosposkino kontrolo, plačujejo se taki konji od 18 do 45 tolarjev, funt mesa velja okoli 10 šilingov.

Tudi na Dunaji so začeli konje 1854. leta klati pod ostro kontrolo; zaklali so jih vsako leto več, tako, da leta 1869. je zakladnih bilo 1555.

V Parizu so odprli prve konjske mesnice l. 1860. Od leta 1867. do 1869. so zaklali 2758 konj, oslov in mul (osel in mula spadata tudi pod konjski razpol). Ob času vojske so v prvi polovici leta 1870. vsak mesec zaklali čez 300 konj, julija meseca 371, avgusta meseca (ko se je vojska začela) 426, oktobra 2.460, novembra meseca pa celó 7446. V začetku vojske, ko so mesto Pariz zaprli, je bilo okoli 100.000 konj v tem mestu, katerih so do novembra meseca zaklali 30.000 in povžili. Cena zaklanih konj je od 7 do 10 tolarjev poskočila do 200 in 230 tolarjev.

Ta pregled kaže, da se mnogo konjskega mesa povžije in da je konjsko meso dobro in zdravo. Vendar ne bode nikdar prišlo do tega, da bi se konjsko meso živjalo kakor goveje, ker meso mladih zdravih kónj bilo bi veliko dražje memo govejega, meso od stare mrhe pa ni nič vredno.

Dopisi.

Iz Rusije 20/8. aprila. — *η* — Gospodje liberalci, katerim je začasno izročena sreča Avstrije in njenih narodov, morajo se čutiti hembrane junake — ali pa so morda samo njihovi židovski lakaji lačni kacega „gschäftelna“ na birži? Tukajšnji časopisi so to zimo večkrat donášali prevode zadornih Peštansko-Lojdovih in Dunajsko-Pressenih člankov. Včasih so se nad njimi samo posmejali, včasih jim dokazovali njihovo neumno zlobo z „vostočnim voprosom“. Kakošno vostočno vprašanje? Tam, kjer cis- in transliberalci hité polje gnojiti za posetev svoje gnjile politike in vlasti, ni za Rusijo nikakoršnega vprašanja več. V tem smo dobro prepričani. Tisti veliki?, ki se je zval „Pariški traktat“, se je podrl, in tega razrušenja je Turčija po vidimomu samo komaj čakala. Grško-Bolgarsko vprašanje je Turčijo mučilo, dokler je ni Ignatjev podučil, da Carograški patrijarhat je nepopoljšljiv; Peštanskemu Lojdu vsa njegova zofistika se zanesljivimi viri vred ni nič pomagala, in mu tudi v prihodnje pri podobnih slučajih ne bode, v tem bi se lahko podučil pri marsikomu, morda tudi pri knjazu Božidaru. In pa celó Avstriji kaj hoče Rusija? Njej ona želi vse samo dobro, namreč, da bi se njeni narodi skoro pogodili med seboj, ter se ukoreninila na Dunaji zdrava, zanesljiva politika. Od Avstrije Rusija niti ne tirja nagrade za 1848. leto, niti se nad njo ne misli maščevati za vedenje ob času Krim-ske vojske, še manj pa za Beustove blamaže. Vse, kar od nje tirja, je varnost in sosedska poštenost, kajti zraven vulkana je nekako neprijazno sedeti! Liberalizem, to je, moderna tiranija dobro ve, da, če se ne podviza v kratkem odrezati slovanstvu žile, so dnevi njenega gospodstva v Avstriji kmalu pri kraji. V Peštu in na Dunaji so se dovolj prepričali, da dandanes se narodi ne iztrebljajo iz svoje lastnine tako meni nič tebi nič, kakor so se iztrebili pred 800 leti iz Panonije in Norika, in pozneje se iztrebljali iz se-

vernejih deželá Avstrije. Dandanes ima svet bistrejše oči in tanši sluh. — Rusija dobro pozná tudi daljnější račun Avstrijskih Prusakov, na slučaj, ko bi se jim prvi za misel ne udal. Pa ko bi jih Prusija res poslušala, ko bi se res rešila, še ne prebavivši novih provincij, pogoltniti česke in slovenske dežele, tedaj gospodovati tudi na jadranskem morji in strahovati Dardanele, trud njen bil bi nekoliko neudobnejši od truda Jasona, ko je prenesel svoje ljudi iz Nauporta v Ilirski zaliv, prišlo bi jej nesti svoj vejeni in trgovski flot čez Moskvo tje pod Trst. Ruski narod ni nič manj trgovski, kakor poljedelski! Rusija je dala Kilu prejeti iz slabih rok v močne, da jej bodo vrata odprta tam, kjer bo imel njen prihodnji trgovski flot edini pomen. To je, kar v Berlinu dobro vedó. Avstrijski Prusaki menda ne tako. Kaj tedaj pomeni vpitje po vojski v Peštu in na Dunaji? Pri tacem položnji homerovskega smeha je zaslužila tista rasa, ki so jo pred nekaj dnevi v „Neue Presse“ izlegli ter v podobi telegrama po svetu izpustili, da je namreč prišlo iz Petrograda na Dunaj nekaj serijoznih vprašanj. Pa ne mara da homerovski smejali so se le njeni očetje, napolnivši si žepe na biržati. Na naše birže ni imela ta stvar, ki je Dunaj po ondrotnim sporočilom v strah in trepet povalila, nikakoršnega upliva. Nek znani Petrograški birževi spekulant, prečitavši trevožni telegram, se nasmehne: „što za pleska v Avstriji, vedjmi l', što že?“ ter mirno dalje plačuje 100 rubljeve bilete narodnega posojila („vnutrenij zajem“) po kurzu 154 rubljev. Mož se ni motil; kurzi domačih papirjev na naših biržah ne toliko niso pali, ampak dva, tri dni pozneje narodnega posojila ni bilo dobiti izpod 156½ r. Iz tacih obstojateljstev je dovolj jasno, da ruski trgovec se čuti državljana trdne države, velikana stoječega ne na jilavih, ampak na zlatih nogah. (Kon. prih.)

Budanje 4. maja. (Zahvala.) C. k. okrajno glavarstvo v Postojni je blagovolilo, v županijo Budanjsko poslati v pomoč stradajočim turšice in fižola, skupaj 99 mernikov, kar je bilo nakupljeno iz milodarov, ktere so blagosrčni dobrotniki za revne Notranjce letošnjo spomlad zložili. V imenu obdarovanih izrečem očitno zahvalo preblagim dobrotnikom, katerim naj Bog povrne njihovo djansko ljubezen s časnim in večnim blagrom! Že dve leti zaporedoma nas je toča hudo zadela; lahko si toraj preblagi dobrotniki mislijo, da ta pomoč je prišla nam v veliko tolažbo. France Koren, župan.

Dolensko 3. maja. — Bil sem po opravih na poti skozi Kostanjevico na Dolenskem. Ker sem v časnikih bral, kako vneti so Kostanjevčanje — se ve, da ne brez izjeme — za decembersko ustavo, za razširjanje liberalne omike in liberalnega napredka, lahko si mislite, da se začudim zeló, ko po mestu ugledam onemu hvalisanemu napredku nasprotna znamenja. Ulice, po katerih popotujem, kažejo, da menda ravno za „napredek“ prevneti mestjani so na-nje popolnoma pozabili, kajti po suhi poti do mesta pripotovavši najdem v mestu veliko blata na zanemarjenih ulicah; videvši to, se čudim pa mislim, da sem menda v najslabeje ulice prišel, al kmalu zvem, da drugej je še veliko huje; zvedel sem pa tudi pri tej priložnosti na tolažbo svojo, da nekteri vrli mestjani, ki niso za „liberalni“, ampak za pravi napredek vneti, to zanikrnost težko trpé. Primerilo se mi je tudi, da sem nehoté prešiče pred seboj po mestu preganjal, a kmalu zvem, da to ni nič kaj nenavadnega, da po ulicah Kostanjeviškega mesta prešiči in druge živali ljudém navadno tovaršijo delajo in menda se še pri procesijah in pogrebih ljudém pridružujejo. Posebno pa sem se začudil, ko sem zvedel, da prešiče še celó na pokopališče spuščajo, da tam kake mrtvaške kosti zasledivši glojejo. Da pa je to, kar mi je bilo pove-